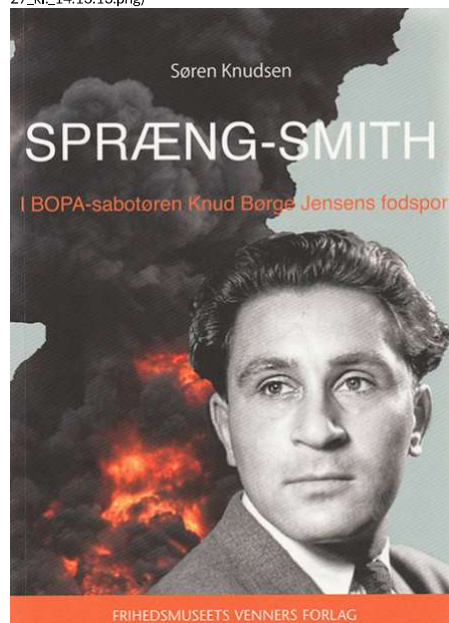

Spræng-Smith: I BOPA-sabotøren Knud Børge Jensens fodspor

(https://www.krigsvidenskab.dk/application/files/7816/0648/3127/Skaermbillede_2020-11-27_kl_14.13.13.png)

(https://www.krigsvidenskab.dk/application/files/7816/0648/3127/Skaermbillede_2020-11-27_kl_14.13.13.png)

()

Forfatter: Søren Knudsen

Titel: Spræng-Smith: I BOPA-sabotøren Knud Børge Jensens fodspor

Forlag: Frihedsmuseets Venners Forlag

Diverse: 2019

Anmeldt af: Cand. Mag. Bjarne Maurer

Rating: 3

Årsskriftet 2019 fra Frihedsmuseet Venners forlag er tilegnet en af modstandskampens hårde hunde. Under besættelsen var Knud Børge's dækningsnavn "Smith", som efter befrielsen med rette blev opskrevet til "Spræng-Smith". Knud Børge Jensen var aktiv i både KOPA og BOPA, arresteret af Gestapo og underkastet skærpet forhør, deporteret til KZ-Sachsenhausen, men reddet af de hvide busser i april 1945. Han var medlem og aktiv i det kommunistiske parti, DKP, fra sit 16. år til sin død i 1990.

Indledningsvis bør det nævnes, at undertegnede traf Spræng-Smith i forbindelse med Frihedsmuseets projekt om indsamling af sabotørberetninger og kortlægning af industrisabotagen. Det foregik i slutningen af 70'erne, og projektets interview fra 1977 er angivet i kildeoversigten. Biografen er primært funderet på syv beretninger afgivet af hovedpersonen, og der synes ikke at være væsentlige forskydninger i fremstillingen af de historiske begivenheder, hvor "Smith" var en central aktør. Der er også et rigt og samtidigt materiale - bl.a. i form af sabotagerapporter. Der er en ganske omfattende litteratur om BOPA. Desværre er der i dag ingen levende medlemmer af sabotageorganisationen, som ville finde det foreliggende arbejde særligt interessant. Som en af sine sidste aktiver fik BOPA's Mindefond i 1994 foranlediget, at der skulle skrives en faghistorisk gennemgang af BOPA for årene 1942-45. Bogen - udgivet i 1997 af Cand. Mag. Esben Kjeldbæk - er uden diskussion det autoritative værk om BOPA.

Knud Børge var født ind i en børnerig arbejderfamilie på Frederiksberg, og hans personlige drama tager fart allerede fra fødslen, idet han storesøster også var hans mor, og hans far en omrejsende i persiske tæpper. Knud Børge kom i blikkenslagerlære og mødte i fagforeningen den lidt ældre Børge Thing. Det blev et livslangt venskab. Thing blev indsat som BOPAs aktionsleder fra januar 1944 kun få uger efter Smiths arrestation.

Biografen er opbygget kronologisk, men det er besættelsesårene, som er mest relevante i forhold til selskabets læsere. Det er her, vi får indsigt i nogle af modstandskampens centrale temaer, fordi Knud Børge var en aktør i flere af dem. Sabotør med et fyldigt CV herunder instruktør og aktionsleder for den første generation af Holger Danskes frihedskæmpere. Han var arkitekt af en voldsom hævnaktion mod en cafe på Strøget i oktober 1943. Denne aktion er uden sidestykke i dansk modstandskamp, da "Spræng-Smith" bragte en kraftig fragmentbombe til sprængning i en cafe, der var velbesøgt af medlemmer af Værnemagten og danske kvinder.

De første sabotager udførte "Smith" i 1942 i den kommunistiske og illegale organisation, der senere benævnes KOPA. Det var veteraner fra den Spanske Borgerkrig samt enkelte medlemmer fra DKP. KOPA var opbygget som 3-mands grupper i alt mellem 25 til 30 personer.

Fra foråret 1943 fik Knud Børge Jensen ansvaret som leder af 2-3 nye grupper i BOPA. Den ene af disse grupper var ledet af Josef "Tom" Søndergård - gruppen blev senere kendt som Holger Danske. Biografien redegør for det momentvise spændte forhold mellem de national-konservative folk i Søndergårdgruppen og den kommunistiske gruppeleder. Konflikten endte med et brud, men da Holger Danske-folkene måtte flygte til Sverige, efter den store Forum-sabotage i august 1943, overdrog de våben og sprængstoffer til "Smith".

Et andet forhold, som Knud Børge Jensen oplevede på nærmeste hold, var spændingerne mellem BOPA og SOE i Danmark. Det handlede primært om tildeling af sprængstof. Der var et udmærket samarbejde mellem den københavnske SOE-agent "Jelly" og BOPAs ledelse. Men højere oppe i SOEs ledelse eller i London var man ikke tilfreds. "Jelly" blev fyret og sendt til Sverige i eksil. BOPA måtte nu søge alternative veje med henblik på at fremskaffe kvalitetsprængstof. Den 12. januar 1944 var BOPAs leder "H.H.", "Smith" og tre andre modstandsfolk taget til Ålholm Plads, idet der var illegal post i en grønhandlerforretning. Beskeden omhandlede en mulighed for at overtage noget militært sprængstof. Gruppen måtte fortrække, da mistænkelige biler var i området, og en dansk politimand kunne fortælle, at det var på tide at komme væk. Gruppen tog sporvognen til Frederiksberg, og var så letsindige at gå på café. Her blev de alle arresteret af det tyske sikkerhedspoliti. Det er aldrig blevet opklaret, hvem der satte den fælde, som førte til det første store tyske anslag mod sabotageorganisationen. Både under besættelsen og efter verdenskrigen forsøgte man at få identificeret den person som skrev beskeden i forretningen. "Spræng-Smith" siger i flere interviews, at finder man forfatteren, har man også angiveren.

Efterspillet til arrestationen af de fem på Frederiksberg Allé er et særdeles spændende kapitel, idet BOPAs administrative leder og forbindelsesperson til det illegale DKP, Eigil Larsen, iscenesatte en redningsplan for de arresterede. Den allierede overkommando, SHAEF, beordrede tidligt i 1944 et sabotagestop og etablering af militær-grupper, der kunne falde besættelsesmagten i ryggen i tilfælde af en invasion i Danmark. Via mellemmand tilbød Eigil Larsen et stop for sabotagen mod en frigivelse eller en privilegeret behandling af de fem arresterede. I første omgang var planen ved at lykkes, og de fem kom under tålelige forhold i et fængsel i Nordtyskland. Men DKP's ledelse - primært ved deres medlem af Frihedsrådet, Børge Houman, var ikke tilfreds med denne forbindelse. Eigil Larsen blev fjernet som BOPA-leder.

De sidste kapitler omhandler hans måneder i KZ Sachsenhausen og den mirakuløse redning ved de hvide busser. De danske og norske fanger kom ud i sidste øjeblik. Bogen dokumenterer også den bitterhed, de kommunistiske modstandsfolk oplevede i efterkrigsårene. Spræng-Smith fik, på linje med mange andre Kz-fanger, konstateret det såkaldte Kz-syndrom. I dag hedder det posttraumatisk stress syndrom. Knud Børge Jensen forblev loyal over for DKP og den pro-sovjetske linje. De sidste aktive år var han chauffør for den ungarske ambassade. Der er to vigtige forhold, hvor forfatteren ikke har fået korrigeret årsagsforklaringerne i forhold til Esben Kjeldbæks værk om BOPA's historie. Det ene omhandler, hvordan BOPA blev skabt i vinteren 1942-43. Knud Jensen ser den nye organisation som en organisk knopskydning af KOPA. Det er kun delvist korrekt, da ideen til en ny modstandsorganisation kom fra en gruppeleder i KOPA. Poul Petersen - senere Felvø - tog initiativet, og fik tilladelse af Eigil Larsen til at rekruttere og uddanne nye folk udenfor DKP's rækker. Det nye kuld var gymnasieelever, lærlinge, familie-bekendte m.fl. Den 4. april 1943 anførte Felvø sine drenge ud i den første aktion imod fem mål i Hillerød. Det var BOPAs døb.

Et andet forhold som Knud Jensen ikke skildrer korrekt omhandler ledelsen af BOPA. Felvø med dækningsnavnet "H.H." eller "A.B." var aktionsleder igennem de næste måneder indtil arrestationen i januar 1944. Han deltog personligt i ca. 75 sabotageaktioner og rapportererne bærer hans initialer. Man kan sige, at BOPA overordnet var kommunistisk ledet, men det fik ikke den store betydning i det daglige modstandsarbejde. Det er lidt af en gåde, hvorfor Felvøs rolle i flere bøger, inklusiv den forelæggendes biografi, er markant nedskrevet.

Biografier er den mest succesfulde genre af de historiske fremstillinger. Der er en grundlæggende kvalitet ved at følge en person gennem turbulente tider, men ofte bliver de anekdotiske historier overrepræsenteret i forsøget på at skabe klarhed og årsagssammenhænge. Det er sjældent at biografier bringer afgørende ny forståelse. Den foreliggende bog om "Spræng-Smith" er spændende læsning, men ud over det personlige stof er der ikke meget nyt.

Der gives 3 faner.

